

ПРИЧЕ „ДНЕВНИКА“

Мостарске лиске

Владимир Гишталo

Одломак из рукописа романа “Мостар”

Лиске су медитерански оријинали. Радикули. Карневализатори. Они попуњавају распон од спадала до лудака. Многе њихове шале су концептуални пројекти, засновани на дрскости. Понекад су смешни у силу бога. Мостарци записују лискалуке:

- Јесмо ли се ми упознали у Багдаду – упитао је легендарни Васа Киса непознатог у бирџузу. Благајац је дао крави зелене наочари да пасе сламу. Жижка је одбио да уступи своје место госпођи у аутобусу. Узвикнуо је:

- Теби ни са електричне столице не би усто! Бег Главовић је прослављао четрдесету годишњицу Нерада и тражио да му их призна општина.

- Ми поштујемо ваш напор или његов недостатак - одговорили су у општини. - Али га не можемо економски наградити.

Главовић је питао фратра, попа и хошу:

- Колко има богова?

- Један – одговорили су духовници.

- А шта ће вас тројица?

Становници Домановића су се побунили што су у њиховом крају основали неуропсихијатријску болницу. Лиске су одговориле:

- Фабрика се гради тамо где је сировина.

Причало се се да је Мика Антић качио капут на увек исти платан, на прибадачу од отпалих смртвоника. Кафана на Рондоу је била примаћа соба за мостарске боеме и њихове госте. Од смеха је отпадало лишће са платана.

Питали су их:

- Имате ли проблема са алкохолом?

- Више без њега – одговарали су боеми.

Ицо Вољевица је створио познату анегдоту о другом делиријуму. Питали су га какво је то искуство. Сликар је одговорио:

- Скоро га нисам познао. Немате појам колико се тамо изградиле.

У лискалцима је било много природног надреализма. Мостарци су говорили:

- Раја је хава (ваздух). Раја никад не плаче гријезна.

Шантић је имао песму о лиски који жури за подераном капом. Израз је постојао најмање од почетка двадесетог века.

Мостарцима се свиђало што Сарајлије не разумеју њихове шале. Они су предлагали:

- Ако ти се не свиђају лискалци, читај Крлежу. Нема везе што ни то нећеш разумјет.

Смех је стварао водоскоке и радост је добијала адресу.

На вест да је Салко умро, лиска је прокоментарисала:

- Шта ће Салко умријет!?

Подсмех је одузео право чак и на достојанство смрти.

Духовито али окротно. Такви могу бити лискалци.

Од старих мештара лискалука вреди споменути: Мухамеда Бега Главовића, Илију Пјанића, Васу Кису, Јову Србића, Милана Јањића, Бибера Раљевића, Живка Радића, Бранка Грковића, Санку Шехића, Мустафу Ицу Вољевицу, Меху Сефића, Томислава Топића, Џемала Раљевића, Меху Коњхоџића, Хаму Буљубашића, Владу Пуљића.

И многе друге.

То су били Фелинијеви људи. Све је је био ту. Подруљивост. И надреалистична дрскост. И сентименталност. И сан.

Песник је рекао

Људи су и сами морали постајати пјесма у оваквој земљи.

Јебала Мара солдата.

Тако је говорио мој отац.

Мој отац није ценио професионалне подсмешљивце на граници јуродивости. У име кога се клибере? - питао се отац. У име римског императора Клибериа? Критиковао је штектање мостарског смеха хахаха. Критиковао је природни мостарски дадаизам: дададада. Смех је лупао као Максим по дивизији.

- Причају – рекао је - а један другог не чује, све оде у хаву.

Мислио је да су Мостарци самореперентни а њихов смех такав да би могао бити на марихуани. Тај смех је као звоно које јечи и кимбал који звечи и као прасак трња под котлом. Мислио је да смо стриц и ја празноглави мостарски смејачи.

Јапанци су записали да је њихова земља створена божјим смехом. Мостарци су веровали исто.

Деца плачу кад се роде. Заратустра није плакао него се смејао. Он је био Мостарцац.

Сунце им није могло зачепити уста. Они су говорили и рукама.

Неуропсихијатра Неду Зеца су питали

- Какви су Мостарци?

Он је одговорио:

- Пола лудо. Друго пола шути.

ИНТЕРВЈУ: ЈАСМИНА НИНКОВ, В.Д. ДИРЕКТОРКА НБС

Бити писац

Инфинитив у наслову књиге “Бити писац/писатељица” указује на то да ова књига није временски ограничена, сам глагол бити указује на постојање, бити писац или списатељица. Главни лик је креација, сам чин стварања уметничког дела. Књигу, коју је објавила Библиотека града Београда пре годину дана и у којој су 23 писца/писатељица одговарало на иста питања: о свом дару, времену и месту стварања, ритуалима током писања, најдражим својим објављеним делима и друго, заједнички су осмислиле њене ауторке, Исидора Ињац и наша саговорница Јасмина Нинков, у време објављивања књиге дугогодишња директорка Библиотеке града Београда, а од прошле године и в. д. директора Народне библиотеке Србије.

Јасмина Нинков је истакнути српски и међународни стручњак у области библиотечно-информационе делатности и руководиоца великог броја домаћих библиотечких пројеката, као и активна учесница међународних пројеката Европске уније у области дигитализације културне баштине и коришћења нових технологија у посредовању културних садржаја. Управо је Библиотека града Београда на чијем је челу била пуних 16 година учинила много на приближавање писаца и њихових дела читалачкој публици на иновативне и занимљиве начине објављивањем зборника о њима, уређивањем мултимедијалних изложби о њима, а са том мисијом је настала и ова књига која је пред читаоцима. Како бисмо другачије сазнали да је наш академик Горан Петровић волео да на свом радном столу држи ситнице попут фосила пужа старог неколико милиона година и комадић ћилибара “у окамењеној смоли застао делић сунца” и да им повремено мења места, а да Весна Голдсворт воли да обилази старинске лондонске папирнице где можете да гледате како секу и шију табак хартије, а да су “њихове свеске лепше од речи које се у њих могу записати”.

● **Открили сте нам много тога о писцима који су креатори нових универзума које дарују читаоцима. Како је овај пројекат поникао управо у Библиотеци града Београда?**

- Библиотеке су природно масто за промоцију писаца, оне су као нека неутрална тела или организације. Мислим да су управо библиотеке најбољи амбасадори националне књижевности, у овом случају, наше, српске књижевности. Ми смо током времена у Библиотеци града Београда окупиле велики број сарадника, људе који су чувствовали у нашим програмима и акцијама и с временом смо се зближили. Тако се и родила ова идеја да широко јавности прикажемо њихове стваралачке чинове. Како сам ја завршила новинарство на политичким наукама, мени је интервју одувек био омиљени жанр. Могу рећи и да сам уписала тај факултет имајући у виду Оријану Фалачи и њене тада чувене интервјуе са водећим светским политичарима. Она је била прва која је постигла светску славу и због могућности да дође до неких људи и вероватно има највећу колекцију интервјуа са људима који су тада владали светом. За мене је, дакле, интервју одувек био нешто најважније како човек може да представине само те личности које интервјуише, већ и да “уђе” иза свега тога и да дође до неких суштинских ствари које те људе одређује. Зато се у овој књизи првенствено ради о интервјуима са списатељицама и писцима, а сви они су добили иста питања. Наравно, одговори су апсолутно различити и књижевни су, у чему и јесте магија онога што су изrekli о себи и свом стваралачком чину. Њихови одговори су сами по себи нова књижевност.

● **Фотографије у овој књизи, такође, изненађују. Присност је нешто што се одмах осети док их гледате, понекад се чини као да сте у истом простору са писцем или списатељицом, зар не?**

- Данима смо се бавили избором фотографија, било је јако тешко изабрати јер их је било много, а изузетно добрих, све су биле одраз карактера личности. Заиста је фотографија једнако важна у овој књизи. Уредник фотографије је Жељко Јовановић, који је, уз Живорада Кузмановића и само понеке из приватних архива интервјуисаних, аутор већине њих у књизи. Јовановић је и као дугогодишњи уредник фотографије у листу “Политика” оставио, а и даље ради, један огроман корпус фотографија наших савременика. Увек је следио ту идеју новинског, интимистичког приступа личности коју фотографише. Фотографије су изузетно повезане са текстом, а сами портрети су веома

Фото: Бранка Марковић

директни. Када листам књигу и наиђем на писца или списатељицу које и лично познајем, заиста су на овим фотографијама оно што они заиста јесу, то је тај израз лица који баш даје саму суштину њиховог бића. За мене је то највећа вредност књиге, када се већ на први поглед види то богатство различитости међу ствараоцима.

● **Књига писце и списатељице приказује на уједначен начин, од насловне стране која је сведена и нико се не истиче посебно, до саме заступљености у књизи. Ипак, да ли бисте за ову прилику, неког издвојили, за кога вам је посебно драго што је заступљен?**

- На пример, издвојићу двојицу писаца за које мислим да је изузетно значајно што их имамо у књизи. Фотографије Горана Петровића, настале непосредно пре него што је, нажалост, преминуо... али, оне га приказују у његовом амбијенту, тамо где је он највише он, а портрети изражавају његову мирноћу и благод. Некако, он сада вечно остаје ту, да га таквог памтимо. Такође, Давид Албахари је већ био у болници, професор Михајло Пантић нас је обавестио да је Давид баш јако болестан, а ми од Давида добијемо мејл са одговорима на наша питања. Из болнице је одговорио, желео је да буде у овој књизи, видео му се наш пројекат и то је заиста дирљиво. Албахаријева фотографије које су објављене у књизи су оне које је раније с њим урадио Жељко Јовановић, те је сада направио њихов избор из приватне архиве.

● **Дуг је био и сам процес стварања ове књиге, разговори су вођени током две године.**

- Требало је контактирати све њих, требало је разговарати с њима, да се ураде фотографије а након тога да се та читав грађа уједначи и у смислу да одговори буду релативно исте дужине... Нису се сви писци распричали, нису се сви ни фотографисање довољно отворили... све се то види у књизи, има и празна столица... А затим, након свог уредничког рада, ми смо одлучили да књига буде и тројезична што је још продужило период њеног изласка из штампе.

● **Свакако је за нашу књижевност веома значајно и то што је она на српском, енглеском и француском...**

- Наравно, тако добија још једну изузетну вредност јер представља наше писце и њихова дела на најдиректнији начин. Свакако смо управо и преводима, да они буду најквалитетнији могући, посветили доста времена. Намерно нисмо стављале биографије и библиографије писаца и списатељица, у данашње време свако може веома брзо да дође на интернету до свих информација о њима које их занимају. Али, оно што они сами о себи кажу и како виде и спроводе свој стваралачки чин, то говоре једино у овој књизи. Тако смо и добили књигу која на веома непосредан начин открива оно ко су они заправо, како стварају, како изгледа тај процес креативности, на крају крајева, како се долази до дела која ми касније читамо.

Гордана Нонин

СЛОВО СА УРУЧЕЊА НАГРАДЕ “ДЕЈАН МЕДАКОВИЋ”

Последњи полихистор

Миливоје Павловић

Благодарим на прилици да овде, у Новом Саду као важном културном средишту, у подножју невелике планине коју је Дејан Медаковић назвао Светом гором фрушкогорском, а коју је – како је Змај једном написао – Бог створио одмарајући се (што такође читамо из Медаковићевих књига), кажем неколико речи о Медаковићу и његовом поимању културе.

Као и свака награда, и ова је означена – могао бих рећи и: озрачена – именом онога који нас је окупио, и који јој је позајмио име, али је означена и именима претходних добитника, као и биографијама угледних оцењивача које је прометејски изабрао издавач са тако значајним местом у нашој култури.

Дејан Медаковић је стваралац са значајним, издалека видљивим светлелим трагом у нашој науци и култури. Као и већина вас овде присутних, имао сам част да сарађујем с њим на неколиким духовним пословима – од рада на обнови Вукове задужбине (која је свој нови живот започела у КПЗ Србије, у којој сам тада радио као генерални секретар), преко организовања Вуковог сабора у Тршићу (који је тада био средишња културна приредба у Србији, а не „мала сеоска приредба“), до обележавања 800. годишњице манастира Хиландара, о коме је Медаковић написао обимну и богато украшену монографију, а потом је и моја маленкост написала и објавила књигу о Хиландару, с преговором патријарха Павла, у издању Издавачке куће „Прометеј“.

Имало се шта научити из сусрета са Медаковићем, као и из његових књига, чији списак се приближава бројци од 40 томова... Издвојио бих нагласак на трима важним димензијама Медаковићеве јавног деловања као прегаоца и аутора.

Најпре, Медаковић је сматрао да српски народ треба пред светом, као и пред нама самима, да се афирмише и као народ с

културом, а не само са историјом. Где год је могао – у Академији, у Матици српској, у Задужбини, у сусретима с бројним саговорницима из иностранства – Медаковић је говорио да Србија по резултатима у култури спада у развијене европске земље, и да има ауторе, идеје и уметничке пројекте и покрете који не заостају за остварењима народа и средина за које се априорно сматра да на духовном плану предњаче.

Друго, Медаковић се у својим беседама, радovima и књигама залагао за превазилажење традиционалног, узаног и елитистичког појма културе, и – што је још важније – за постепену прерасподелу културно-духовне моћи, за културне акције и образце који се могу дефинисати као видљиви смисаони оквир оријентације и интеграције једне заједнице, једног друштва.

На културу је Медаковић непрестано гледао као на референтни оквир изван којег се не може остварити развојни искорак појединца и друштва. Тај оквир се не може сагледати ако се не узму у обзир нове духовне и социјалне потребе и аспирације, и ако на пут културе не ступе они слојеви људи који су данас на маргини, или су сасвим искључени из културног живота...

На пример, у више наврата Медаковић је критички говорио о медијима из којих нас – тада и сада – непрестано заплускују таласи некултуре, шунда и невредности сваке врсте. И у његово време, као и данас, посебно у таблоидима и у неким електронским медијима, драгоцено време и простор уступа се трабњању личности без дела: неважни људи из политичког и естрадног полусвета говоре без ограничења, без стила и укуса, о разним битним и небитним стварима, компромитујући тако особена својства интервјуа и других престижних новинарских жанрова, а делимично и српски журнализам, који је добрано ушао у своје треће столеће.

Моја генерација није се штедела у критичком указивању на последице које тај талас, и такви продукти (да не кажем: излучевине) имају по целину културног живота, али су резултати и даље далеко од задовољавајућих. Таквим исходом био би данас веома незадовољан и Дејан Медаковић.

Под три, иако не најмање важно, подсетио бих на Медаковићев допринос заснивању критичке и одговорне културе сећања као међугранске научне дисциплине која се бави различитим облицима чувања, тумачења па и кривотворења прошлости. Прошлости која нам се, према једној ироничној опасци, понекад чини неизвеснијом од будућности...

Као један од последњих полихистора којег се сећамо, с којим смо комуницирали, Медаковић се залагао за уношење реда у теорије о прошлости, а против лагодног и површног тумачења идеја, процеса, догађаја и улоге појединца у минулим збивањима, а нарочито против селективног памћења и организовањем заборава. „Добро протумачена прошлост утиче на садашњост, па и на будућност“, говорио је Медаковић, додајући да на супротној страни од културе сећања стоји – култура заборава... На то нас својим томовима, о којима с монашком посвећеношћу брине „Прометеј“, и данас подсећа Дејан Медаковић, који нас можда и сада гледа са неке своје звезде. ■

ПРЕДЛОГ ЗА ЧИТАЊЕ

Бесплавље Катарина Куцбелова (Прометеј)

Ово је роман о памћењу које почиње да се проређује, о блискости у неочекиваним трептајима, о трагању за смислом у ономе што се не може до краја објаснити.

Бесплавље је књига о топлини која преживи и онда када речи изгледе, о необичној нежности у средишту одсуства. Тиха, лирична прича о свему што човек види тек када се усуди да гледа мало другачије. Идеја наслова заснована је на хипотези о титранопији Грка која је настала у деветнаестом веку и зајимала се на томе да у Илијади и Одисеји нигде није недвосмислено поменут појам плаветнила и плаве боје. Небо је код Хомера жуто или црвено, море је само пурпурно, када је на њему одсјај сумрака. Зато јунаци разликују безброј нијанси плаве боје – азурну, индиго, неколико нијанси тиркизне, небеско плаву, морнарско плаву, краљевско плаву... Роман је са словачког језика превела Зденка Валент Белић.

Крв у очима Лина Меруане (Агора)

Роман је ово о слепилу и догађајима који се збивају у кратком периоду након што јунакиња доживи пуцање вена у очима, а пре операције, но тај крвави, замућени вид, којим сада посматра свет око себе, говори нам пре свега о њеној напрасној изолацији, о бесу који осећа, о њеном покушају да сагледа или одбије своју нову ситуацију и улогу жртве с којом не жели да се помири. Делом заснован на догађајима из ауторкиног живота, овај роман је много више од аутобиографије – полазећи од искуства тела, Лина Меруане отвара теме индивидуалног и друштвеног односа према болести, стигматизације и одбацивања оболелих и могућег отпора појединца, па и самог смисла ненормалног и чудовишног. Слепило је такође метафора безусловне љубави и онога што она подразумева, а затим и несучавања са злочиначком прошлошћу војне диктатуре у Чилеу. Роман је са шпанског превела Ана Марковић.

КРИТИКА НЕДЕЉОМ

Живи токови традиције

„Рашке очи српске књижевности: средњовековна естетика у српској књижевности XIX и XX века“, Милан Громовић (Академска књига, Нови Сад, 2025)

Пише: Сања Перич

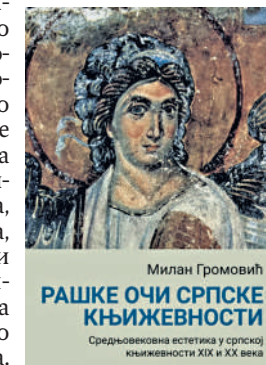
Књига Милана Громовића припада оној врсти стручних студија које се не задовољавају пуком акумулацијом грађе, већ настоје да унутар сложеног корпуса песничких и поетичких појава успоставе јасну методолошку линију и препознатљиву духовну вертикалу. Управо у тој тежњи ка континуитету – историјском, поетичком и културном – лежи једна од њених основних вредности. Символички значај мотива очују у средњовековној естетици Громовић препознаје не само као леп метафорички оквир за организацију поглавља, већ и као начин да прошири видно поље наше науке и осветли њене слојеве.

Књига је прегледно подељена у поглавља која функционишу као самосталне аналитичке целине, али се истовремено надовезују једно на друго, градећи поступну дијахрону линију од византијске и средњовековне баштине до српске поезије XX века. Та унутрашња композиција омогућава читаоцу да јасно прати развој основних појмова и мотива: од песничког мита, преко теотоколошке и молитвене лирике, до сложених облика модерне поетске рефлексije и митотворства. Посебна пажња посвећена је анализи поетичких модела код Ивана В. Лалића, Лазе Костића, Милорада Павића, Милосава Тешића, Злате Коцић и других песника код којих се Византија, антика и библијска традиција јављају не као архаични слој, већ као жива и активна матрица певања. Нису изостављени ни песници који су потврђени у нашој научној рецепцији – чему је значајно допринео и сам Громовић – али су скрајнути у ширим читалачким круговима, попут Слободана Ракитића, Светислава Мандића и Шпире Матијевића. Громовић доследно показује како се историјска Византија у модерној поезији преображава у митску и библијску Византију, у простор „невидљивог“ који траје

управо захваљујући поетској реактуализацији.

У том смислу, књига непрестано инсистира на идеји духовне вертикале: од античке филозофије, преко византијског богословља и српске средњовековне књижевности, до модерног и савременог песништва. Та вертикала није схваћена као непроменљива линија утицаја, већ као динамично поље дијалога, аналогична и трансформација. Посебно су убедљиви делови у којима се поетска молитва, химничност и канонски облици посматрају као места трајања, у којима се сусрећу поезија и проза, звук и слика, традиција и индивидуално искуство. Громовић надахнуто анализира и роман *Бели унци* Исмета Реброње, у ком се мит, историја и културна традиција преплићу у простору који непрестано „кључа“ од догађаја, стварајући флуидни хроно-топ. Значајан квалитет књиге представља и њена визуелна и техничка уређеност. Табеларни прегледи, упоредне схеме и јасно издвојени аналитички модели омогућавају читаоцу да сложене поетичке паралеле – попут оних између Лалића и Касије Константинопољске или између античких и српских култних образаца – сагледа прегледно и систематично. Ти визуелни елементи не служе као пука илустрација, већ као равноправан део истраживачког поступка. Томе доприносе и спискови литературе и архивске грађе, као и регистри имена и појмова.

Громовићева студија *Рашке очи српске књижевности* показује да је трагање за континуитетом један од кључних импулса српске поезије друге половине XX века: континуитетом језика, вере, културне меморије и песничког гласа. Управо зато ова књига не

нуди затворене закључке, већ отвара простор за даља читања и нове интерпретације, подстицајући нас да поново ослушavamo и преиспитамо песничке токове. Она показује да традиција није мртви остатак прошлости, већ жива сила која у поезији наставља да мисли, пева и траје, спајајући прошлост, садашњост и будућност у један непрекинути ток. ■

АЛМАНАХ: ПРИЧАЈ СЕЋАЊЕ: ЂЕРИЋ

Песник до краја

Пише: Љиљана Никић

„Отишао је један одишта драгоцен човек.“
Иван Негришорац

Навршило се више од годину дана од смрти др Зорана Ђерића (Бачко Добро Поље, 22. јун 1960 – Сремска Каменица, 8. новембар 2024) – књижевника, преводиоца, есејисте, театролога, филмолога, универзитетског професора, приређивача, антологичара... – марљивог и вредног човека који је за собом оставио озбиљан стваралачки траг (И. Негришорац).

Књига „АЛМАНАХ: причај сећање: Ђерић“, коју је приредила Наташа Бундало Микић, у целости је посвећена сећању на лик и дело Зорана Ђерића. Према речима приређивача, Алманах ДНК један је од симбола Друштва новосадских књижевника у чијем је уређивању учествовао и Зоран Ђерић, дајући огроман допринос издавачкој делатности Друштва као део уредништва заједно са Зденком Валент Белић и Ненадом Шапоњом. Стога се, „АЛМАНАХ: причај сећање: Ђерић“ може читати као омаж Зорану Ђерићу, сачињен (са песмом „Чарнок“) од тридесет жанровски разноврсних дела блиских пријатеља (чланова ДНК), сарадника и познаваоца његове личности и његовог стваралаштва. Алманах такође чине и албум фотографија и биографија Зорана Ђерића.

Сва дела, претежно мемоарског карактера, било да је реч о поетским или прозним текстовима, попут пузли, дају слику, кроз коју се открива његов немерљив допринос књижевности, уметности, култури, али и оно што је суштински био – песник („Почео сам као песник и то сам, верујем, остао до краја“).

Сатравајући га, дакле, у првим редовима, као песника, пријатељи и колеге по перу, посветили су му стихове (Мирослав Алексић „Позориште“, Благоје Баковић „Путник“, Ђезе Бордаш „Сарнок – avagy avagyúgy“, Гордана Ђилас „Поезија остаје“, Горан Ибрајтер „Преображај“, Вања Ковачевић „Песма за Ђеру“, Перица Милутин „ЗЂ“, Христо Петрески „Сећање“, Олена Планчак Сакач „Зорану“, Мартин Пребуђила „У мојој башти“, Сунчица Радуловић Торбица „Ђерић“). Ненад Шапоња, пак, у тексту „Ђерић и коментари: једна далека вибрација колебања душе“, указује, између осталог, на необичну везу између поетског чина и далеке вибрације колебања душе („Читао сам овог лета, своју нетом изашлу књигу „Близанац времена“ у којој је објављена цитирана песма, и коначно препознао да ми је завршни стих, „А како препознати знак / да душа хоће да оде, / а како да се врати“, исписала она далека вибрација колебања Зоранове душе“).

Песништву Зорана Ђерића посвећен је и низ есеја у алманаху. Симон Грабовац у тексту „Ђерић као комплексна стваралачка личност“ истиче да се збирком „Талог“ појавио као готов, остварен песник, да би се кроз текстове Лидије Мустеданагић („Азбучне молитве“ Зорана Ђерића) и Валентине Чизмар („Да удахнем мирис росе: Песме про-

дуженог трајања“) приступило дубљој анализи његових песничких збирки.

Посебно је интересантан Ђерићев термин *бездомност* (монографија „Дом и бездомност у поезији XX века: на примерима руских, пољских и српских емигрантских песника“ и књига „Поетика бездомности: словенска књижевна емиграција у XX веку“), којем је у овој књизи посвећено више текстова. Иван Негришорац у тексту „Поетичка радозналост, медијска ширина и естетска перцепција Зорана Ђерића“ истиче да је семантички конкретизовао феномен *бездомности*, препознајући значењску разлику у односу на српски сродни феномен *бескућништва*. Тај је термин Ђерић разрадио и конкретизовао и у разговору са Фрањом Петриновићем („Са писцем на ти – Зоран Ђерић“), истичући да су *бездомници људи који нису били бескућници, али су били без дома и тако су умирали у иностранству а певали о дому, домовини*.

Спомињући термин *бездомност*, Јелена Марићевић Балаћ у тексту „У наручју хроноса“ полонистичке теме Зорана Ђерића (1960–2024) указује и на његову посвећеност полонистици, која се може груписати на преводилаштво, приређивачки и научни рад („Као изузетан познавалац Гомбровича, Зоран Ђерић је исписао рецепцијски лук емигрантског живота и књижевног рада пољског писца, прешавши и на јужнословенски контекст и његово присуство у српској култури, не би ли се осврнуо на сопствено прегалаштво на том пољу, будући да је у првим годинама 21. века својим преводима и ангажманом допринео новом таласу интересовања за Гомбровича“).

Поред текстова посвећених његовом стваралаштву и раду, књига „АЛМАНАХ: причај сећање: Ђерић“ обогаћена је и разговорима (Фрања Петриновић „Са писцем на ти – Зоран Ђерић“ и Настасја Писарев „Забрављена сцена Црњанског“) као и текстом Селимира Радуловића „Украсени песнички каталог“, казиваном приликом уручења *Змајеве награде* Зорану Ђерићу за збирку „Азбучне молитве“, на Свечаној седници Матице српске 16.2.2024. године.

У низу инспиративних текстова који, између осталог, надахнуто казују и какав је у бити био Зоран Ђерић (Лука Кеџман „Зоран Ђерић... њим самим“, Милена Кулић „Умирање лава: приче и фусноте Зорана Ђерића“, Борис Лазич „Зоран Ђерић – даровит и несобичан“, Иван Негришорац „Поетичка радозналост, медијска ширина и естетска перцепција Зорана Ђерића“, Зоран Суботички „Некрунисани краљ“) тек његове супруге Јасмине Митрушић „Барокни портрет или прича о причи на слици“, импозантно, на свега пар страница, прича о стварању, уметности, животу – језиком љубави којим и Ђерић збори:

„Чије год језике да говорим,
ако језиком љубави не умем
да зборим, онда сам нем –
као звоно без језичка, као
прапорац из кога је испала
куглица, па не звечи“.

Ови су стихови, уз квалитетне текстове које је сабрала, уткали душу овој књизи. ■

ТЕОРИЈА КРЕАТИВНОГ ПИСАЊА

Без задовољства у читању нема ни уживања у писању

Тешко да би се историја приповедања оформила да су приче, засноване на дару и потреби за „причањем“ одређених – одабраних? – појединаца остале искључиво њихова творевина, за личну употребу. Било би, признајмо, мало превише да аутор записа то пише само за себе, то јест, могло би се то онда назвати својеврсним начином на који појединац примењује технику гласног – писатељског – размишљања. Онај који пише, па макар то био запис најличнијијег и најинтимнијег дневника, сигурно се не креће системом записа који ће му служити као својеврсна вербална бројаница, него се иза тога увек крије жеља да се сачува одређена ситуација, или шта год већ, која је намењена оном Другом, који ће из тога нешто научити, неће поновити грешку, или ће тако сазнати шта (не) треба да учини у одређеној ситуацији, и обрнуто. То, наравно, уколико књижевност сматрамо подражавањем, копијом стварности. Друга страна медаље подражавања писања као божански прерогатив, где је аутор толико самоуверен да сматра – с правом или не – да има тако и у тој мери развијену свест и „пророчке визије“, да може Другима да понуди вилинску причу која није доступна њима па је, што би се рекло пучки, да се подели са другим.

Могло би се рећи, без страха у начину промишљања, да је поштено да одабрани појединци, они са даром за овај магијски процес, своје снове поделе са другима, уколико су ти други спремни да их усвоје. Уколико ти други нису спремни да та знања, то јест визије усвоје, и да уживају у њима, ни труд списатеља неће бити сврховит нити ће списатељском пророку именоване појаве, феномена тј. архетипског модела бити важно, па тако и као ником потребно. Уколико корисник – читалац – не проналази задовољство у понуђеном мисаоном благау, зашто би творца, писаца, уопште осећао задовољство у стварању, када нико не осећа задовољство у преузимању - читању?

Што би рекао Ролан Барт, када је реч о читању „налазим се у стању велике доктринарне збуњености: доктрине о читању немам, док се са друге стране доктрина о писању полако исцртава. Ова збуњеност каткад досеже и до саме сумње: не знам да ли уопште треба имати доктрину о читању; није ли читање у бити вишеструко поље расутих пракси, несводљивих учинака, и није ли стога само читање читања. Метачитање, ништа друго до прасак идеја, страхова, жеља, задовољстава, пригушивања, о којима ваља говорити врло поступно, сходно слици мноштва радионица“?

Ђорђе Писарев

ХОМО ПОЕТИКУС

Ђорђе Д. Сибиновић

НЕ МОГУ ДА ИЗДРЖИМ КРАЈ

Не могу да издржим крај кад је толико не речено и нећу отићи, знај док не презрем стечено, право да грешим пред јасним лицем беде да се назови људи решим заборавим и сећања избледе. Ни тада нећу моћи од мноштва протува ружних утећи из подбулих ноћи срицати јадиковке тужних на буњишту минуле наде под колевке оно мало искре сакрити од свега што раде са свежњем намере ниске. Признати да сам решио кад касно је за труло знање да сам лагао и тешио пустио да прође више, мање као да ћу живети вечно сачекати прилику згодну смисао да крене течно семе положим у леју плодну. Ништа не би од тога свега заблуда прождире остатак никог нема, нема ни њега наговор голем а пут кратак не могу да поднесем крај смислим неку нову казну зашто у мраку сви чекају сјај да прежалим душу празну. Не могу да издржим крај.

Негришорац и Радуловић нови чланови Академике Балканике Европеане

● На пленарној седници Академике Балканике Европеане, одржаној пре два дана у Скопљу, новосадски песници Иван Негришорац и Селимир Радуловић постали су нови чланови ове наднационалне институције. Академика Балканика Европеане формирана је, подсетимо, 29. октобра 2017. године од 17 чланова Матичне комисије из свих 10 балканских земаља (Србију је представљао књижевник Владислав Бајац) у Националном позоришту у Букурешту, којем је тада био на челу познати позоришни редитељ и глумац Јон Карамитру, уметник који је био и један од првих министара културе Румуније после пада режима Чаушескуа. Он је био једногласно изабран за првог председника АБЕ. На истој изборној скупштини покренута је и веб ревија *Bridges*, која од тада постала стваралачко огледало у домену културе, уметности и науке. „Улогу Академике Балканике Европеане може се, дакле, упоредити са дефиницијом оца Европе Жана Монеа да, када би се Европа поново стварала, требало би да започне од културе“, речи су македонског драмског писца и дипломате Јордана Плевнеша, актуелног првог човека Академије. ■

ДЕВЕТА УМЕТНОСТ: „БЕТМЕН: ДУГА НОЋ ВЕШТИЦА“
ЦЕФА ЛОУБА И ТИМА СЕЈЛА

Човек шишмиш, година друга

Пише: Илија Бакић

Бетмен, стриповски супер-јунак, од појаве у свесци „Детективских стрипова“ („Detectiv comics“ - DC) 1939. године (осмислили су га голобради почетници Боб Кејн и Бил Фингер), плени пажњу генерација дечурлије широм света (пошто се брзо, нарочито после Другог светског рата, раширило по свим меридијанима). Поштоваоци Човека-шишмиша знају да он није надчовек али га ипак доживљавају као јунака блиског супер-херојима што због импозантног костима а што због сваковрних „геџета“, на челу са „опаким“ Бетмобилом, које користи. Овај „самопроизведени супермен“ у суштини је тајанствени осветник у мегалополису (за углед су му

умешани су сумњиви, Жена-мачка је стално за Бетменом петама, Дента на суду поливају киселином и он, разочаран у правни систем, постаје зли Дволики, Фалконе гине, постоје докази да је Дент био Празник али... У основи пратимо причу о потрази за убицом, са мноштвом трагова који указују на могуће кривце. Бетмен увек касни за убицом, претпоставке му 'падају' пред догађајима. Ипак, ово није класична детективска загонетка јер читаоцу нису познати сви елементи приче које треба уклопити у целину. С друге стране, ово није ни рутинска акциона авантура јер туче и пуцњаве су само део заплету док у другом делу пратимо породичне и брачне трзавице јунака, рађање поверења али и сумњи у пријатеље, наде, амбиције и дилеме јунака.

У целини гледано ово је прича о пропасти једне епохе и наступању нове. Готам је одувек био стециште криминалаца различитих калибара, од ситних липова до организованог криминала али су сви они били препознатљиви, играли су стандардне улоге у заједници. Њихово понашање је имало рационално објашњење: бекство од сиро- маштва, жудња за брзим и лаким богаћењем. Али нешто се променило у свету и број маскираних, хистеричних, суманутих криминалаца који су очито ментално поремећени порастао је изнад уобичајеног броја. Да ли је појава гротескно костимираних, набилдованих осветника привукла ово изопачено лудило? То питање мучи Бетмена. Матрице понашања су се толико промениле да Џокер такође тражи Празника и жели да га елиминира јер осећа да је његов углед убице угрожен! Када се појави Фалконеов син који је инсценирао своје убиство како би се освети оцу за стално запостављање, постаје очито да је клица суманутих идеја клијала и међу 'стандардним' мафијашима и да је изникла у наредној генерацији али да то лудило 'касни' за лудилом новоприселих 'лоших момака'.

Прича са моралном дилемом (нерешеном) добила је беспрекорни визуелни лик у Сејловом разираном цртежу. Његове табле су препуне великих слика са тоталима лица или тек понеким детаљем, ракурси су необични, монтажа фасцинантно динамична. Велике слике које се простиру на две стране импозантне су. Сенке су злослутно црне, светло болно блештаво. Ентеријери су реалистички прецизни а лица стилизована до карикатуралности. Из сваке стране избија цртачево задовољство што може да своју вештину 'практикује' лежерно, без ограничавања.

Речју, „Бетмен: Дуга Ноћ вештица“ је дефинитивно незаобилазна епизода за поштоваоце Бетмена али и сваког љубитеља „прича о сликама“ који уме да ужива у мајсторском цртежу. ■

ФИЛМ НЕДЕЉОМ

Кад савест остане на нивоу атмосфере

Пише: Војислав Савић

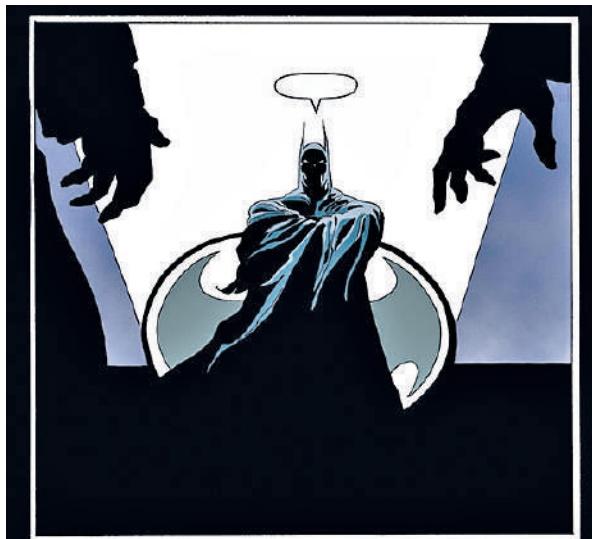
Филм „Саучесници“ редитеља Марка Новаковића наставља ауторово интересовање за интимне моралне ломове и тихе етичке кризе појединца, присутне и у његовим ранијим остварењима (тв филмови Зверињак, Неко ме ипак чека, Без степеника,...). Ипак, иако тематски релевантан, филм остаје заробљен у сопственој недоречености, не успевајући да мотиве кривце и савести у потпуности развије кроз нарацију. Уместо потенцијално снажне моралне драме добили смо причу (сценарио: Огњен Обрадовић) у којој кључни мотиви не допиру дубље од наговештаја.

Рађња је смештена у мали град, што је добра и сценаристички захвална замисао. У таквој средини притисак заједнице је јачи, граница између приватног и јавног готово не постоји, а ћутање лако прераста у колективно саучесништво. Међутим, филм тај потенцијал користи минимално. Иако се мали град осећа као затворен простор у коме се „све зна“, тај притисак ретко производи конкретне последице по ликове. Окружење не утиче пресудно на њихове одлуке, само овлаш појачава њихове страхе и не мења ток приче, остајући пре пасивни амбијент него активни чинилац драме.

ријацијама без јасне поенте. Моралне дилеме жене и мужа развијају се кроз низ незаокружених сцен на без логичне градијације. Нема осећања на притиска кривце, не видимо последице које би тај притисак морао да произведе.

Прича остаје равна и статична, без јасних преломних тачака. Нема одлука које мењају односе међу ликовима, нема поступака са неповратним последицама, нити ситуација које би их приморале на јасан етички избор. Пропуштена је прилика за много ефектнију кулминацију, снажнији емотивну драму и мање предвидљив крај.

Режијски поступак карактерише занатски коректна контрола израза. Камера је мирна, кадрирање сведено, ритам спор, уз често ослањање на тишину и паузе. Такав приступ у почетку гради атмосферу, али како филм одмиче, суптилност прераста у манир. Тишина престаје да носи значење и постаје замена за јасније наративно обликовање конфликта. Избегавање отворених емотивних и етичких судара

послужили вестерн осветник „Зоро“ и урбани осветник „Сенка“). Бетменова популарност је, упркос повремених падова, постојана; када је половином 1980-тих уредништво DC комикса увидело да стари јунаци нису више довољно атрактивни и да је потребно њихово „освежење“, међу првима је тај третман, уз Супермена и Чудесну жену, применен на Бетмена. „Освежавање“ је мајсторско обавио Френк Милер ремек-делом „Бетмен: повратак мрачног витеза“ из 1986. године (у коме се Бетмен враћа из пензије и дели правду) за којим је следио „Бетмен: година прва“, 1987. године (цртеж Мацукели).

Други аутори су, пак, створили неколико варијанти Човека-шишмиша и његовог универзума. Да се прича врати на другу годину Бетменовог испуњавања обећања мртвим родитељима како ће „очистити град од зла које им је одузело живот“, требало је чекати готово пуну деценију. Легендарни Арчи Гудвин убедио је Цефа Лоуба (1958), који се већ 'окушао' у стварању прича о Бетмену, да настави тамо где је стала „Година прва“ и једна реченица из ње - о мафијашкој породици Фалконе - изродила се у серијал од 13 свезака (на готово 400 страна!) под заједничким насловом „Дуга Ноћ вештица“, објављиван 1996. и 1997. Стрип је нацртао Лоубов стални сарадник, ненадмашни стилиста Тим Сејл (1956-2022). По многима овај серијал спада у најуспешније у саги о Човеку-шишмишу.

Прича има неколико линија које се преплићу: полицијски комесар Гордон, тужилац Дент и Бетмен склапају савез у борби против Фалконеа, убица прозван Празник убија на дане празника мафијаше, Фалконе ангажује криминалце које сматра наказима (Страшило, Загонетача, Џокера...) да нађу убицу који измиче потрагама, сви

**„Саучесници“; режија: Марко Новаковић;
Сценарио: Огњен Обрадовић;
Улоге: Невена Неранчић, Радован Вујовић,
Златан Видовић, Милица Јаневски, Даница Ристовски,
Зоран Цвијановић, Аница Добра..
Музика: Владимир Пејковић;
Сниматељ: Бојан Ракић;
Монтажа: Петар Шумоња;
Продуценти: Зилион филм, Телеком Србија,
Интер филм Хрватска, Кино око Северна Македонија**

Структура филма већ у старту открива његове слабости. Увод и упознавање са ликовима трају читавих пола сата, током којих се нарација задржава у расплинутости, без јасног конфликта и видљивог унутрашњег напона. Филм упорно одлаже кључну ситуацију, као да оклева да се суочи са сопственом темом.

Када се тај кључни догађај коначно догоди, његов значај остаје минимално искоришћен. Погибија човека, страдање пешачком прелазу, бекство са места несреће и накнадно заташкавање догађаја без икаквих законских последица по учеснике, представљају чин који би морао да разори животе ликова и радикално преусмери ток приче. Уместо тога, у филму остаје лишен стварне тежине и драмских последица. Кривица се не претаче у поступке, савест не води ка избору, а нарација остаје равнодушна према сопственом моралном средишту, чиме се пропушта прилика да ова ситуација постане истински преломни тренутак филма.

Након тога, уместо раста напетости и јасног развоја приче, средишњи део филма се готово у потпуности претвара у дуо-драму између супружника и главних протагониста, Софије (Невена Неранчић) и Бранка (Радован Вујовић). Међутим, реч је о драми без стварне драме: сукоби су „млаки“ и неуверљиви, понављају се у готово идентичним ва-

оставља филм без јачих драмских акцената.

Глума Невене Неранчић и Радована Вујовића је прецизна и контролисана, али и ограничена таквим редитељским оквиром. Глумци одржавају уверљивост, али филм не успева да их уобличи у аутентичне карактере. Они пролазе кроз емотивне осцилације, али не и кроз истинску унутрашњу трансформацију. Слично је и са споредним ликовима: уместо да допринесу сложености филма и појачају осећај друштвеног притиска, они остају само фигуре без стварне тежине.

„Саучесници“ су остварење са озбиљним тематским потенцијалом, али које га готово у потпуности промашује. Теме кривце, савести и моралне одговорности, нарочито у контексту мале средине где притисак заједнице природно ствара конфликт, остају недовољно истражене и ретко драматизоване. Уместо да покрећу радњу и обликују ликове, оне служе само као декор — хладна атмосфера иза које нема стварне унутрашње динамике. Резултат је филм који више описује морални проблем него што га живи, пропуштајући да гледаоцу понуди икакву емотивну или интелектуалну сатисфакцију. „Саучесници“ нису само пропуштена прилика; они су пример како озбиљна тема може да остане инертна, лишена напетости, ризика и праве нарративне снаге. ■

МАТИЦА СРПСКА ДОДЕЛИЛА НАГРАДУ ЗА РОМАН ГОДИНЕ

„Бескрајни плави круг“
Дарку Тушевљаковићу

Награда „Бескрајни плави круг“ за најбољи роман у 2025. години једногласно је додељена Дарку Тушевљаковићу за роман „Карота“ (Лагуна, Београд 2025). О овој награди, коју додељују Матица српска, Банатски културни центар и новосадска „Суматра“, организатор Дана Милоша Црњанског, одлучивао је жири у саставу: проф. др Младен Шукало (председник), проф. др Небојша Лазич, доц др Јелена Марићевић Балаћ, проф. др Мина Ђурић и доп. др Горан Паух.

По оцени жирија, роман „Карота“ издвојио се низом стваралачких елемената у односу на друга дела која су била у конкуренцији за награду „Бескрајни плави круг“. Жири се одређено да на-

граду додели управо Тушевљаковићу, будући да, поред несумњивих књижевних квалитета, његов роман успоставља профињен дијалог са опусом Милоша Црњанског. „Пошто су, наиме, тема сеоба и њена специфична симболика кључни топоси Црњанског опуса, код Дарка Тушевљаковића се она на специфичан начин реконструише у контексту збивања 90-их година прошлог века на овим просторима. Једна саобраћајна незгода на београдским улицама код главног јунака изазива успомене из детињства везаних за родни Задар“, наводи жири у образложењу.

Повратак у место ране младости не одвија се, додаје жири, само физички већ више с намером да ово *откопавање прошлости* повеже низ фрагментарних усмена у целовиту слику:

„На изузетно занимљив начин, аутор покушава да нађе одговор на оно што га је подсвесно тиштало, а можда и оптерећивало, а садржано је у исказу: Био сам сувише мали да бих схватио зашто морамо да одемо из нечега што сам сматрао својим. Дечја перспектива о догађајима не подлеже тумачењима одраслог приповедача: таквим поступком се обезбедила једна врста неутралности новог исказа који није лишен помало прикривених емоција, посебно у повременим сликама којим се сведочи о времену распада некада заједничке државе. Таквим одређењем аутор је себи обезбедно могућност да се на

Фото: Андреј Бјелаквић

крају, све мозаички створене слике увезу у коначну слику која се метафорички може повезати са скулптуралном фигуром групе дечака, односно да роман оставља утисак заокружене целе...”

У ужем избору су били и романи „Бекос“ Енеса Халиловића, „Луси“ Бојана Савића Остојића и „Дионизије 1947“ Миомира Петровића.

Уручење награде „Бескрајни плави круг“ Дарку Тушевљаковићу најављено је за крај јануара у Матици српској.

Мирослав Стајић

УЗ ИЗЛОЖБУ РАДОВА КАРЛА БАРАЊИЈА „СВЕДЕНЕ ФОРМЕ И ЕМАЈЛ“ У КЦНС, КОЈА ТРАЈЕ ДО 19. ЈАНУАРА

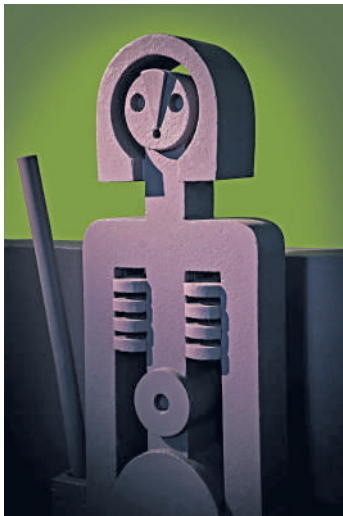
Од индивидуалног ка универзалном

На који начин и по којим основама вреднујемо разноврсно уметничко наслеђе нашег поднебља и како бирамо историјске уметничке појаве које изнова враћамо у јавни простор? Ова питања не тичу се само селекције уметничких дела, већ и начина на који разумемо сопствену културну историју и континуитет уметничких пракси. Богата културна историја ових простора обилује занимљивим и значајним уметницима чије нас стваралаштво обавезује на одговоран, промишљен и дугорочно одржив однос. Подсећајући на њихова дела, али и на животне приче које их прате, изнова потврђујемо да су на овом простору живели и стварали појединци чији су уметнички доприноси трајно обележили културни пејзаж и обликовали визуелни идентитет средине. Карло и Злата Барањи, снажно везани за Нови Сад, али и за читаву Војводину, представљају управо такав пример уметничког и животног ангажмана.

Уметничко стваралаштво Карла Барањија немогуће је сагледати изван контекста његовог животног и стваралачког партнерства са супругом Златом Марков Барањи.

Њихов однос превазилазио је оквир класичне сарадње и поделу ауторских улога: реч је о дубоком духовном, интелектуалном и уметничком заједништву које је трајало деценијама. То заједништво подразумевало је непрестану размену идеја, узајамни утицај и заједничко промишљање уметничког језика. Како сама Злата Марков Барањи истиче: „Радећи заједно, били смо уметнички пар који се духовно и стваралачки допуњавао. Имала сам често утисак да ни оно што сам потпуно сама замислила и остварила, није само моје, толико смо били једна мисао.“

Брачни и уметнички пар Барањи заузима значајно место у војвођанском уметничком наслеђу, не само као појединачни аутори, већ и као важни носиоци културног континуитета друге половине ХХ века. Њихов рад, изложбена активност, али и педагошко и друштвено деловање, оставили су трајан траг у бројним градовима и местима Војводине. Скулптура и скулпторско обликовање представљали су за Карла и Злату Барањи природно и трајно окружење уметничког изражавања — простор у којем су комуницирали међусобно, али и са друштвом, јавним простором и временом у којем су стварали.

Изложба *Сведене форме и емајл* представља избор Карлових скулптура мањег и средњег формата, осмишљених тако да функционишу као целина у смањеном, салонском обиму, али и да представе пуну изражајну снагу ових скулптура. Овакав избор омогућава фокусирано сагледавање формалних и материјалних аспеката уметничког рада. Поставку допуњују ауторске фотографије Марије Ердељи, које кроз медиј фотографије не документују само скулптуре, већ их и додатно интерпретирају, представљајући детаље већих формата и наглашавајући вибрантност боје емајл-лака кроз пажљиво промишљену игру светлости и сенки.

Посебно место у Карловом опусу заузима серија скулптура насталих током шездесетих година ХХ века, које су касније поклоњене граду Темерину и данас чине део Легата Карла и Злате Барањи. Ове скулптуре представљају издвојену и заокружену целину у његовом стваралаштву и могу се посматрати као сведочанство уметничке зрелости и самосталног уметничког језика. За разлику од портрета и фигуралних радова, у којима се јасно препознаје кубистички приступ обликовању форме, овде је реч о слободнијем и интроспективнијем скулпторском истраживању, ослобођеном тематских наруџбина, јавних конкурса и спољашњих очекивања. Оне настају из личног интересовања уметника и потребе за експериментом у самом медију скулптуре.

У оквиру овог истраживачког опуса посебно се издваја низ мушких портрета, у којима Карло Барањи деконструише физиономију и преобликује елементе лица у сведене геометријске форме. Овим поступком портрет престаје да буде искључиво приказ индивидуалних црта и идентитета, а постаје поље истраживања односа између форме, волумена и израза. Барањи ствара динамичне интерпретације које остају препознатљиво антропоморфне, али истовремено отварају простор вишезначног

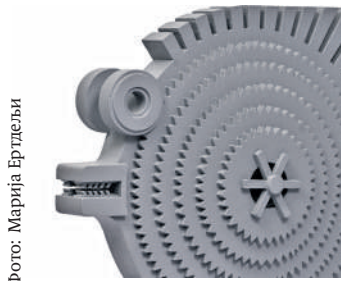

Фото: Марија Ердељи

читања, померајући портрет индивидуалне репрезентације ка универзалнијем знаку људске фигуре и њеног унутрашњег стања. Врло је слично и код његових скулпторских интерпретација животиња.

Сведене форме, засноване на кубистичкој интерпретацији фолклорне естетике људских и животињских фигура, додатно су дефинисане употребом фабричких нијанси уљаног емајл-лака. Овај индустријски материјал, карактеристичан за другу половину ХХ века и широко присутан у савременим уметничким праксама тог периода, био је привлачан бројним уметницима због своје пластичности, трајности и могућности комбиновања са различитим подлогама. Код Барањија, емајл не функционише само као завршни слој, већ као активни елемент који истовремено дефинише и трансформише скулптуру, померајући је ка подручју између аутономног уметничког објекта и декоративног, готово употребног предмета.

Скулптуре су реализоване у различитим форматима — од мањих, салонских радова, који често функционишу као предлошци за веће јавне скулптуре, до већих, потпуно изведених и самосталних радова. Посебно је занимљива уметникова одлука да дрвену основу у потпуности пресвуче емајлом, чиме се свесно „поништава“ природна текстура и органска структура материјала. На тај начин Барањи трага за новим, синтетичким квалитетом скулптуре, испитујући границе између природног и индустријског, традиционалног и савременог.

Јарке боје које доминирају овим радовима асоцијативно су повезане са једноставним и лако читљивим облицима, али истовремено носе снажну дозу модернистичког и експерименталног приступа. У њима се преплићу елементи традиције и савременог визуелног језика, чиме се додатно наглашава уметникова способност синтезе различитих утицаја. Карло Барањи вешто преводи природу и препознатљиве фигуре у сведене кубистичке форме, спајајући личну скулпторску поетику са елементима фолклорне традиције и савременог уметничког израза, стварајући дела која и данас задржавају своју визуелну и концептуалну релевантност.

Лука Кулић